

Ablak

FŰZFASÍP (II.)*

A NAGY HAL

B O R D Á S G Y Ő Z Ő

A kis női íróasztalon egy barna tónusú fénykép állt könnyű keretben. Elöl Bella világos fodros szoknyában, mögötte a szülők, Zoltán és Vilma, kissé jobbra pedig a nagyszülők, Sauer Jakab és felesége, Flóra asszony. A kép jobb alsó sarkában a fotográfus monogramja: P. B. Szokványos családi fotó, gondolná az ember.

Sauer Jakabot a városban mindenki doktor úrnak szólította, bár nem volt orvos, hanem doktorált természettudós. A gimnáziumban tanított, ő maga rendezte be szertárát, egy nagy hal és egy kitömött kis kékbegy még ma is ott látható a szertári szekrény tetején, ha az ember este elsétál a gimnázium előtt, s beles a földszinti helység ablakán, amelynek alsó felét úgy derékgig fehér festékkel kenték át. A halnak mintha nem is pikkelyei lennének, hanem erős páncélja, akár a teknősnek, szájából éles fogak viczorítanak, bizonyítékaként, vad ragadozó lehetett. Valamikor húszkilós volt, nem kevesebb, állítják a hozzáértők. A kékbegy is fönt van a szekrényen, s úgy csillog a tolla a mesterséges fényben, mint a kékkő a napon. No, nem a toll frissessége kölcsönzi ezt a csillogást, mert azt hatvan év megkoptatta volna, azért játszik rajta a fény ilyen elevenen, mert Sauer tanár úr, nyilván a jövőre gondolva, többször is lelakkozta. A madár szeme üvegből van, tartása pedig annak a vastag drótból készült „csontváznak” köszönhető, amely mint egy láthatatlan kereszt, áll a madár testében. Ma már csak ez a hal és ez a kékbegy emlékeztet az egykori tanárra.

Sauer Jakab nagybányai születésű volt, Pesten végzett, 1910-ben helyezték ide gimnáziumi tanárnak. Maga a miniszterhelyettes írta alá a kinevezését, és amikor az egyetemi oklevéllel együtt átvette az okmányokat, azonnal a könyvtárszobába sietett, hogy a térképen megkeresse a városkát, ahová helyezték, mert a név – amelyre magabiztosan vágta rá a rektor úr

* Folytatás az előző számunkból

nak, tudja, hol van – valójában nem sokat mondott neki. Hogy el volt-e keseredve? Csak azért, mert azt remélte, kitűnő előmenetele jutalmául egyből tudni fogja, hova kell majd mennie őszre, és földrajz és természettan szakos létére nem a térképen bogarászik állomáshelye után. Egy vajmi kevés kapcsolattal rendelkező szász hallgató ugyanis nemigen remélhetett egyből állást Pesten, de megfordult a fejében Szabadka, Szeged, Temesvár, Pozsony és Szolnok is.

Zavarban volt, amikor Baranya megyében nem találta Ú.-t. Lehetséges, hogy nincs is bejegyezve a térképen? Újjával ott matatott Baja és Eszék környékén, de Ú. nincs sehol. Aztán körözni kezdett, mind szélesebb sávot fogva be, majd amikor Zomboron állapodott meg az izgalomtól kissé remegő és az izzadságtól már szinte nedves ujj, eszébe jutott egy újsághír, amely a zombor–becsei vasútvonal avatójáról tudósítva mintha említést tett volna Ú.-ról is. Igen, a Világban olvasta. E vasút mentét követve tekintetével ott, a térkép fölött meg is találta Ú.-t. Azon nyomban föllapozta azt a vadonatúj könyvet, amelyet az újságban még nagyban hirdettek, hogy az alapinformációkat is megtudja. Aranyat ér a Bács–Bodrog vármegeye, mert rögtön látta, Ú. közel van Szabadkához, innen pedig könnyen föl lehet majd utazni Pestre menyasszonyához. Azt már csak később vette észre, hogy nem is Zomboron keresztül kell utaznia, mert Ú.-nak egyenes összeköttetése van a fővárossal. Most már a betűrendes mutató alapján kezdett nyomozni, és a könyv 173. oldalán meg is találta, amit keresett. Gyorsan végigfutott a nem túl hosszú szövegen, s két dolgon akadt meg a szeme: a „németországi telepeseken” meg az „államilag segélyezett községi főgimnáziumon”. Most értette meg, mit is akart a rektor úr másfél órával ezelőtt mondani azzal, hogy „Önt, kedves kolléga, hazaküldjük, s ha jól érzi magát, Vojnich báró úrnak tartozik igaz köszönettel.”

Ötször is végigfutott a sorokon, s mint mikor verset tanul az ember, igyekezett megjegyezni minden szót, sőt még a számokat is. Csatorna, vasút, kendergyár, villanytelep; gimnázium, polgári leányiskola, kaszinó; Perczel főhadiszállása, németek, magyarok, szerbek. De kik lehetnek azok a kisoroszkok ott 112-en? Oroszul is meg kell tanulnom? – kérdezte önmagától. Amikor úgy érezte, minden adat a fejében van, elraktározva, mint a könyvek a polcokon, meg volt győződve róla, fölkészült az útra.

A vasútállomást pontosan ilyennek képzelte el, s első dolga volt, hogy a kaszinóról érdeklődjön. A direktori utasítás szerint ott kellett jelentkeznie. Gyalog indult el, spórolós természet lévén nem szeretett volna azonnal fölöslegesen megválni néhány fillértől, s bizony, lett volna mit sétálnia odáig. Útközben nem győzte törölgetni homlokáról a verejtéket, iszonyatos meleg volt, augusztus 22-e. Lehet, hogy mégis hordárt kellett volna fogadnom – gondolta, míg cipelte nehéz fakofferét. A negyedik utcasarokig sem jutott

el, és máris le kellett tennie a koffert. Megörült, amikor egy nagy port felverő parasztszekér mögött konflist pillantott meg. Amikor odaért, meg is kérdezte a fiákerostól, messze van-e még a kaszinó, mire az, aki utast szállított az állomásra, kissé huncutkásan válaszolt: „Ha megvár, közelebb lesz.” Megvárta.

Amikor délután öt óra tájban lejött emeleti szobájából a vendéglőbe, két kisebb asztaltársaságot látott. Jól öltözött, keménygalléros úriemberek voltak, a csapláros, aki jöveletekor föl kísérte szobájába, és nyomban frissen sütött bécsi szeletet is tálalt neki odafönn, anélkül hogy ő ezt kérte volna, éppen csapolt sört tett az egyik társaság márványasztalára félliteres korsókban.

– Szóval, akkor ma sörözünk – mondja az itt ülő három úr közül az egyik, a bajuszos. – Sört, nehogy öngyilkosok legyünk.

– Miért, ha nem sört innánk, akkor öngyilkosok lennénk? – kérdezi tőle az ősz hajú, akinek orvosi táskája van a lábánál.

Sauer Jakab a közelükbe telepszik, úgy gondolja, észrevétlenül ült az üres asztalhoz, mint egy veréb a csupasz ágra.

– Hát nem olvastad a Pester Lloydban? Azt írta, hogy a fehérbor miatt van olyan sok öngyilkos mifelénk.

– Akkor én már ezerszer főbe lőhettem volna magam – mondja a harmadik, és már rég átadhattam volna neked a helyem.

– Nem vicc – folytatja a bajuszos –, valóban azt állítja az újság, nálunk azért olyan sok az öngyilkos, mert fehérbort vedelünk, az meg szűkíti az agyereket, kevesebb vért kapnak az agysejtek. Ennek következtében olyan depresszióba kerülünk, ami növeli az öngyilkossági hajlamot.

– Igaz is meg nem is – töpreng el az ősz hajú. Az ital valójában tágítja az ereket, tehát növeli a vérmennyiséget, de depresszív állapotot teremt. Ja, képzeljétek el, a múlt héten egy kocsiszt altatott Valéria nővér, már rég az orrán az éteres géz, és a Jóska még mindig számol. Beöltözve várom, majd csak elalszik, hogy kivegyem a vakbelét. De ő csak számol, már száznál tart, Valéria nővér meg egyre idegesebb. Kérdem is a Jóskától: Szoktál te néha vizet is inni? Mire ő, tudjátok, mit válaszolt: „Csak ha nincs más.”

Ezen aztán jót nevetnek, nagyokat kortyolnak a sörből, és mintha parancsszóra történne, egyszerre veszik elő fehér zsebkedőjüket, hogy szájuk széléről letöröljék a habot.

– A franciák, azok tudnak élni – kezdi megint a bajuszos –, ők vörösbort isznak és sajtot esznek, nem krumpin meg sörön élnek, mint mi.

– Az a te beteg barátod is vörösbort iszik ott Párizsban? – kérdezi a doktor a bajuszostól.

– Ne bántsd a Pepit azzal a poétával – szól közbe a harmadik –, látod milyen büszke ő is meg az a kis Maléter is arra a nyamvadt levelezőlapra.

– Hát, kinek van még itt Ady-levele? – kérdezi Pepi.

Erre az ifjú tanár is fölkapja fejét. Kezd még jobban odafigyelni.

– Mit parancsol a tanár úr? – kérdezi odalépve hozzá a csapláros. – Elnézést, hogy megvárokottattam, a könyvtárszobát kellett rendbe tennem.

– Egy pohár sört kérnék, meg az újságot – látva, hogy a fogason ott nád-pálcából készült újságtartóra erősítve a helyi lap. A szomszédos asztalt, úgy tűnik, nem érdekli a jövevény, mintha pillantást sem vetettek volna rá, csak önmagukkal vannak elfoglalva.

– Te, Pepi, az a lap, lehet, hogy egyszer állandó belépést biztosít majd a kis Maléternek ide, a kaszinóba.

– Meg lesz annak az egyetemi oklevele is hozzá, legyetek biztosak benne. Nem szorul ő arra a lapra. De tudjátok ti egyáltalán, mi van azon a lapon? *„Engem szeretve jó vagy, rólam beszélve a népedet szereted!”* Aláírás: *„Ady Endre”*.

– Na és mit szolt ehhez az öreg Maléter? Hisz alig van még egy olyan büszke sváb ebben a városban, mint ő – mondja az orvos.

– Azt mondta, tanár lesz belőle, és négy nyelven fogja tanítani a gyerekeket.

Közben megrendelik a második krigli sört is.

– De jó hideg legyen – szolt oda Pepi, a bajszos a csaplárosnak –, mert ha nem, küldheti az inasát a jégverembe.

– Tisztelt uraim, nagyon olvad a jég, ma reggel is, mire ideértek velem, majdnem lapátolni lehetett. Olvad, mint a fagylalt – magyarázza kellő alázattal a csapláros.

– Ezt a kört is én fizetem. Ma eladtam egy képet – mondja Pepi. Hatvan koronát kaptam érte.

– Kinek van ma ennyi pénze? – kérdezi tőle az orvos.

– Egy bécsi bankárnak csak van. A kendergyárban volt üzleti ügye, és délben fölhozták hozzám a műterembe. Szinte biztos voltam benne, hogy aktot fog vásárolni, mert azokat nézegette... De nem úgy, mint az öreg Stöckel!... – Ezen aztán megint nevetnek. – Szóval, végül is egy tájképet vett meg. Egy csatornapartot. S tudjátok mit mondott? *„Azért veszem meg ezt a képet, mert a tájba mindig bele lehet képzelni az embert, fordítva nem.”*

– Mennyit is kértél érte? – kérdezi tőle a harmadik.

– Százból kezdtünk alkudni, negyven lett volna az utolsó ár. Nos, uraim, most elisszuk azt a húszast.

– Akkor pezsgőznünk kellene, vagy legalábbis vörösbort innunk – mondta az orvos.

– Szombaton majd még piskótát is mártogatunk a vörösborba, vagy úgy teszünk, mint Balzac – hangoskodik Pepi.

– Miért, mit csinált az a Balzac? – kérdezi a harmadik.

– Hát, kérek szépen, az nem tudott boldogulni a piskótagyártással, ezért bezárkózott, és író lett.

– Akkor ezt a kis Maléternek kellene ajánlanunk. Ő akar író lenni. Hallom, már meg is mutatta irományait Székely tanár úrnak, aki azt mondta, eleven dolgokat írt, hamarosan már közölni is fogja a Zeitungban.

Ez volt az első ismerős név Sauer Jakab számára. Nyilván arról a Székely igazgató úrról van szó, aki neki a meghívó levelet küldte. Kedve is lett volna odamenni, bemutatkozni és közéjük ülni, de hogyan, amikor azok észre sem veszik.

– Abban az újságban, amely tavaly az Ady-est után azt írta: „Das ist ein Schweinerei!”

– Haragudott is azért a direktor úr. Ki is akart lépni a szerkesztőségből... De csak írjon az a gyerek, hát nincs itt két ember, aki becsületesen meg tudna írni egy cikket.

– De nem fejezted be – fordul Pepihez a harmadik –, mi volt azzal a Balzackal, hova zárkózott be?

– Egy sötét szobába, s addig elő nem jött, míg meg nem írt egy regényt. Három nap, három éjjel dolgozott egyfolytában, de úgy, hogy maga sem tudta, mennyi időt töltött odabenn. Hát az ilyen embereket becsülöm én, uraim. Csak nekem volna ilyen állati ösztönöm. Örülök, ha havonta megfestek egy-két képet.

– Ez nem állati, ez emberi ösztön – mondja az orvos. – De hagyjuk ezt, ajánlom, biliárdozzunk egyet.

Sauer Jakab csak aprókat kortyolgatott a sörből, úgy tett, mintha olvasná az újságot, de ha most rákérdeznének, mit olvasott, nem tudná megmondani. Ezek az emberek foglalkoztatták. Főleg ez a festő. Igaz, ő vajmi keveset ért a festészethez, de otthon nyaranta a telepen látta őket. Micsoda nyüzsgés volt olyankor a városban. Minden szobát kiadtak, a kocsmák meg zajosak voltak tőlük. Ő ezt csak kívülről, az utcáról látta, mert kocsmába nem járt. Az jutott eszébe, milyen jó lett volna néha közéjük állni, akkor most itt mesélhetne élményeiről. És mit fog mesélni Nagybányáról, ha egyszer ez a festő, ez a Pepi rákérdez majd? Hogy az ember sohasem tudja előre, mikor mire lesz szüksége. Ha most két okos mondatot tudnék mondani azokról a piktorokról, már bent lehetnék a biliárdteremben. De semmi sem jutott eszébe, csak azt érezte, hogy hangulata van ennek a vendéglőnek, hogy ez jóval több, mint az otthoni kocsmák. Most, hogy ez a három ember elvonult, a másik asztaltól is odahallatszottak szófoszlányok, de azok olyanok voltak, mint a hulló falevelek, amelyek éppen akkor vesznek egy furcsa kanyarulatot, amikor az ember el akarja kapni őket. A könyvtárba szeretett volna benézni, amely, mint megtudta, most már nyitva van, de a várost is

szemügyre kívánta venni, lássa ezt a portengert. Mert porosnak tűnt, ahogy a fiákerből szemlélte, de vajmi keveset láthatott belőle, mert a déli fény szinte elvakította.

A két templom irányába indult, de csak távolról szemlélte a két nagy építményt. A gimnáziumot is hasonlóan nagyknak képzelte el, magasnak, masszívnak. Egy járókelőtől meg is kérdezte, merre van. Ott volt a háta mögött, csak balra kellett volna pillantania. Szóval ez az, vette tudomásul, s ezzel illúziói is úgy foszlottak szét, mint a kócsag tolla tavaszkor. Ment is tovább. Többnyire új házakat látott, rózsakertekkel a ház előtt. Aztán egy kovácsműhelyt pillantott meg, mellette kalapszalont. Majd egy villaszerű házra lett figyelmes, amelynek verandája terasszerűen terebélyesedett ki, és két sokszög alakú szoba fogta közre. Ehhez a tarkasághoz kell hozzászoknom, gondolta.

Másnap reggel nyolc órakor jelentkezett a gimnáziumban. Székely igazgató úr már várta.

– Örülök, hogy ilyen pontos, tudja, én a pontosságot szeretem. A tanár legyen olyan, hogy órát lehessen hozzá igazítani.

A fiatal tanár csak bólintott, valahogy ilyennek képzelte az igazgatót, csak kicsit öregebbnek, kövérebbnek, kopaszabbnak.

– Kezdjük a legelején: gimnáziumunk több mint száz éves, pontosabban százhárom esztendő. Egy évszázadon át al gimnázium volt, a múlt évtől főgimnázium, most nyílik a hatodik osztály. Ezért kértük a miniszter úrtól az erősítést, és ezentúl rajtam, aki az igazgatói teendőkön kívül magyar, latin és görög nyelvet tanítok meg Mészáros tisztelendő úron kívül, aki úgymond másodállásban a hitoktatást végzi, nyolc tanárunk lesz. A földrajz és a természettan mellett önre bízunk a testnevelést is. Úgy látom, kisportolt.

Megtiszteltetésnek vette a bókot, de kisportoltnak aligha érezhette magát, nem űzött egy sportágot sem, ha csak a sakkozást nem lehet annak venni. Rongylabda is csak gyerekkorában volt a kezében, nem futott, teniszezőket csak a pesti ligetben látott. Úszni viszont tudott.

– Heti huszonöt órája lesz. Szertárunk szegényes, ezt ön majd, remélem, rendbe hozza, van egy kisebb méretű etnográfiai gyűjteményünk, a tornaterem új, gyönyörűsép, meg fogja látni.

Sauer Jakab fülében nem csengtek idegenül ezek a pattogó szavak, de mégis zavarban volt, mert, akárcsak tegnap a kaszinóban, most sem tudott összehozni egy épkezláb mondatot, csak bólogatott, mint mikor a diák a tanárát hallgatja.

– És még valamit szerettem volna mondani: ön német származású, nemdebár, de nyilván magyar érzelmű.

– Igenis, igazgató úr – vágta rá szinte motorikusan.

– Ön tehát német, és Ú.-ban a lakosság nyolcvan százaléka is az. A két

szomszédos községben is jóval több mint a fele. Önt a minisztérium helyezte ide, amit úgy is mondhatnék, a politika.

– Igen, így is mondhatnánk – válaszolta kurtán Sauer Jakab.

– Ezt tudnia kell, de én nem ezt akartam mondani. Hanem arra akarom figyelmeztetni, amit éreznie kell. A diákok töb mint fele német, de ön magyar nyelven fogja őket tanítani. S közben nagyon toleráns lesz minden gyerekekkel szemben. Remélem, ehhez önnek lesz elég tapintata. A német az ön számára nem gond, a magyar sem, természetesen, de ahhoz, hogy minden diákot meg tudjon érteni, meg kell tanulnia szerbül, tótul és ruténül. A gyerekek anyanyelvükön gondolkoznak, és önnek az is a dolga, hogy ezt fejlessze bennük, sőt kifejlessze. Ezt az egyetemen nem tanították, tudom, ezt itt fogja megtanulni. A tudást meg kell követelni, itt nincs pardon, de mindenki gondolkozhat és beszélhet anyanyelvén.

Ezekről a szavaktól mintha kissé megszédült volna a fiatal tanár, mert valójában nem egészen értette, mit is akar ezzel mondani az igazgató. Itt nemcsak a tudomány és a hazafias kötelezettség ápolása lesz fontos? Persze, ő még nem tudhatta, hogy a főgimnázium fönntartásához az állam csak a pénznek a felét biztosítja, a másik 30 000 koronát pedig a szülők fizetik. Ha ezt tudja, bizonyára nem csodálkozik el annyira. Mindenesetre ebben az igazgatói utasításban volt valami emberséges, valami hozzá közeli.

A könyvtárban – ide vezette be először Székely igazgató úr – azonnal a szótárakat kereste. Az igazgató hagyta, nyugodtan nézzen körül, nem zavarta, nem is szólt hozzá. Amikor körbejárta a könyvespolcokat, Sauer Jakab csak annyit kérdezett: – Rutén szótár nincs?

– Timko tiszteletes úrhoz fog eljárni ruténórákra.

A szertár valóban szegényes volt. Egy földgömb állt az asztalon, kissé kopottas, a szekrényben két üvegezett ládikóban bogárgyűjtemény, mellette két herbárium, az egyik felirat: „A csatorna növényzete.” Néhány üvegharang, a cserépedényekben ásványok, földminták, a falon nagy országtérkép. A teremben kopottas padok voltak, három tintatartólyukkal. A szekrényben két kitömött vadkacsa, a sarokban pedig egy preparált róka.

Az igazgató továbbra is szaporán beszélt, minden tárgynak a történetét is elmesélve. Az egyik bogárgyűjteményt Pestről kapták, a másik itteni gyűjtést tartalmaz. A rókát a vadászegyesület ajándékozta az iskolának. Mivel ezek a magyarázatok nem kötötték le figyelmét, kissé elkalandozott, s máris Pesten volt menyasszonyánál. Fölutazhat-e még az iskolaév kezdete előtt? Bele is feledkezett ezekben a gondolatokba, amit az éles szemű igazgató azonnal észrevett.

– Figyel, kolléga úr? – kérdezte, majd választ sem várva folytatta: – Az ön dolga az lesz, hogy mindezt gyarapítsa, gazdagítsa. E heti feladata, hogy megismerkedik a várossal, és kezdi tanulmányozni vidékünk flóráját és

faunáját. És barátkozni fog az emberekkel – tette hozzá. – Öltözzön tanárosan, kalapját sohase felejtse otthon. Ja, majd elfelejtettem, kap tőlem egy hátizsákot, egy messzelátót és egy nagyítólencsét. Tudja, mire fogja használni?

– Igenis, igazgató úr – válaszolta illetlenül –, mindent megteszek annak érdekében, hogy ezt a szertárat jól felszereljem.

– Mikroszkópunk még nincs, de remélem, hamarosan azt is beszerezünk. És még valamit: hallottam, tegnap még csak köszönni sem tetszett a kaszinói uraknak. Tudja meg, ezt zokon vették. Újságot is csak akkor olvasson ott, ha egyedül van. Vagy az olvasóteremben.

Szóval a kaszinóban söröző emberek tudták, ki vagyok, töprengett el. Bizonyára a bajuszos festő árulkodhatott. A gimnázium rajztanára lehetett? Itt aztán mindenre vigyáznom kell, tépelődött magában, s úgy érezte, ha kilép, az utcán minden szempár feléje villan, és követik, mint a sebesült vadat a vadászok. Róla tehát itt mindenki mindent tud, ő pedig ezen az igazgatón kívül senkit sem ismer.

A tornaterem valóban szép nagy volt, csak úgy ragyogott a frissen lakkozott padlója. Nyújtó, karika, bordásfal, minden volt, csak azt nem tudta, mit kell majd ezzel kezdenie. Ők ott, Nagybányán a tanteremben meg az udvaron tornáztak. Majd délutánonként bejárok, és mindent kipróbálok, nehogy neveltségessé váljak a diákok előtt. Ez mégis könnyebb lesz, mint megtanulni három nyelvet.

Csak amikor visszamentek a tanáriba, s leült a hosszú asztal mellé a tonnetszékre, jutott eszébe, hogy nem látta az etnográfiai gyűjteményt. Szólni is akart az igazgató úrnak, de látva, hogy az bevonult saját irodájába, elállt szándékától. Lesz még rá idő.

Az igazgató már hozta is a táskát, benne a távcsővel és a nagyítóval. – A héten még a kaszinóban fog lakni, és közben lakás után néz. Adok önnek három címet, de nem ragaszkodom ahhoz, hogy ezek közül válasszon. Nézzon körül, érdeklődjön szabadon. Egy kikötésem azért van. Özvegyasszonynál és lányos háznál nem lakhat. Legjobb volna – és átnyújtotta neki a cédulát a három címmel –, ha Schuch tisztviselő úréknál bérelne szobát. Nagy házuk van, egész lakosztálya lehetne. Ezenfelül pedig ő is százsz, önnek pedig jól jön az ilyen ismeretség. Én itt lakom a gimnázium mögött, a Víz utcában, ha bármiben segítségre volna szüksége, délelőtt megtalál az irodámban, este pedig otthon. Csak arra kérem, délután kettő és öt között ne háborgasson, akkor pihenek. Készüljön föl lelkileg is a munkára, nagy feladatok várnak önre.

Csak amikor már kint volt az utcán, jutott eszébe, hogy szó sem esett a fizetéséről, pedig szeretne tudni, mennyit fog keresni, mire is telik majd neki. És Pestre sem utazhat föl, illik mindennap benézni a gimnáziumba.

Az utca népes volt, szekerek zötyögtek, az emberek kosarakkal jártakeltek. De nem tűnt úgy, hogy megbámulják.

Korán ment le ebédelni, ezúttal minden asztalhoz odaköszönt, sőt, jó étvágyat is kívánt. Sarokasztalhoz ült, hogy a háta mögött senki se legyen, viszont ő mindenkit láthasson. Erre a szabályra egy pesti újságíró tanította meg. Leste az emberek mozdulatait, mint róka az áldozatát.

– Parancsoljon, tanár úr – mondta a csapláros, amikor hozzá lépett, és egy névre szóló meghívót nyújtott át neki. Sauer Jakab úrnak – szólta a címzés. Kinyitotta a leragasztatlan borítékot, amelyben egy meghívót talált. *„Az Ú.-i vonósnégyes társaság 1910. augusztus 25-én, az ú.-i kaszinó összes helységeiben és kerthelységében, a létesítendő műkedvelő zeneegyesület alapítási céljára tánczczal egybekötött HANGVERSENYT rendez, amelyre kívül címzett urat és becses családját tisztelettel meghívja a rendezőség. Belépődíj személyenként 1 K. Kezdete este 8 óraker. Felülfizetések fogadtatnak és hírlapilag nyugtáztatnak.”*

Sauer Jakab sokáig nézte az ízléses meghívót, s úgy érezte, máris ember-számba vették, de amikor a csapláros a leveését kihozta, azonnal megkérdezte:

– Székely igazgató úr küldeti a meghívót?

– Nem, kérem tisztelettel, a meghívót özv. Kochán Alice úrnő küldeti, aki volt szíves kézbe venni az ügyet, mert a januári hangversenyen a zeneegyesület megalapításához szükséges hangszerek beszerzésére kívánt összeg fele teremtetett csak elő – mondta a csapláros, meg is hajolva a vendég előtt.

– Elnézést, honnan ismerhet engem özvegy Kochán Alice úrnő? – kérdezte, nem tudván, jól teszi-e, hogy a csaplárostól érdeklődik, vagy inkább Székely igazgatótól kellett volna megtudakolnia.

– Személyesen még bizonyára nem ismeri az urat – válaszolta a vörösös képű csapláros –, de nyilván azért küldeti a meghívót, hogy megismerje. Pichler festő urat pedig már tegnap tetszett látni, ő is szorgalmazza az ügyet, merthogy ő zenész is. Özvegy Kochán Alice úrnő pedig már a Parkegyesület létrehozásával is bizonyította nemes szándékát. Anyagi áldozatokat sem kímélve olyan üdülő- és szórakozóhelyet létesített és tart fenn községünknek, mely ilyen nyári, poros évszakban egészségi szempontból is felbecsülhetetlen.

Sauer Jakab majdnem elnevette magát, furcsa volt hallgatni ezt a betanult szöveget, s ahogy hajladozott előtte, néha szinte kérdőjellel merevülve, olyan volt, mint egy violinkulcs.

– Köszönöm a meghívót, ha érdeklődnek, mondja, meg, ott leszek a hangversenyen.

Amikor fönt a szobájában ismét elolvasta a meghívót, biztosra vette,

hogy szombaton este ott lesz az egész város krémje, és legalább szemlét tarthat fölöttük. Csak ezt a sok új nevet ne kellene megjegyeznem, gondolta, hogy is hívják az úrnőt, föl kellett volna írnom a nevét...

Tudta, ha most lefekszik, pihenni úgysem bír, ezért fogta a táskáját, a nagyítót és a lencsét. Indult a csatornára. Amikor a csaplárostól megkérdezte, merre van a csatorna, az olyan értetlenül nézett rá, mintha azt kérdezte volna, hol van a csillagos ég.

– Tanár úr, mármost az a kérdés, hogy ön a zsiliphez kíván-e menni, vagy az Erzsébet-ligetbe, a szőlőkbe, a szanatóriumba, a szerb negyedbe vagy a nagyligetbe, merthogy csatorna mindenütt van, az épülő cukorgyártól a kiskéri határig.

Csak most értette meg, hogy a csatorna valójában végighúzódik a városon, nemcsak érinti, mint ahogyan képzelte. Pedig hát látta is a vonatból, amikor a vashídon átrobogtak, de akkor úgy tűnt, mintha a csatorna elkenyárodna, s valójában csak egy ponton érintené.

– Én csak ismerkedni szeretnék a kanálissal, azt sem tudom, hol kezdem.

– Hát akkor – ha szabad ajánlanom –, legjobb lesz, ha kimegy a ligetbe, és azon áthaladva a zsiliptől veszi szemügyre, mert onnan jó messze ellátni a kendergyár és a téglagyár irányába is. Végig tetszik sétálni a főutcán, tehát innen jobbra indul, majd a kis olajgyár előtt elhaladva látni tetszik a ligetet.

Mielőtt kilépett, a fejéhez nyúlt, mert nem volt biztos benne, hogy rajta van-e a kalapja. A kaszinótól jobbra eső villaszerű épületek már ismerősebbeknek tűntek, mintha ezeket látta volna a fiákerből. Figyelmét a cégtáblák ragadták meg: Mezőgazdasági Bank r. t., Felsőnevelési Egyesület, Kovács Jenő szakorvos, mellette Temetkezési Egylet. Mintha közös cég volna, gondolta magában, s ezen mosolygott is egyet, aztán ahogy továbbhaladt, következett a Haladó Kör, az Önségélyező Szövetkezet, a Kiskereskedők és Iparosok Egyesülete. Minden ház egy hivatal? Ismét egy furcsa cégtábla: Jóltevő Egylet. Fogalma sem volt, mi lehet ez, de csak ment tovább, majd csak a végére ér ennek az istentelen hosszú utcának. Bizony el kellett haladnia még egynéhány rőfösüzlet, valamint szabó- és cipésműhely előtt, mire a kis olajgyárhoz ért. Innen már hűvös faszor vezetett a ligetbe. Nem sok emberrel találkozott. A ligeti épület teraszán látott néhányat, de tartva attól, hogy nagyon megnézik, nem tért be, csak a ház oldalára ragasztott, kézzel írt falragaszt olvasta el: „A Parkegyesület vezetősége közli, hogy vasárnap délután 5 órakor az intelligencia részére mulatságot rendez, melynek tiszta jövedelmét az Erzsébet liget fejlesztésére fordítja. A mulatság díszvendége özv. Kochán Alice úrnő lesz.”

Foglalkoztatni kezdte özvegy Kochánné. Egy napja van még csak a városban, s már másodszor, sőt harmadszor találkozik a nevével. Jótékonyá-

gi akciók mániákusa? Kedvtelésből, pusztá szórakozásból csinálja? Hány éves lehet? Fialat özvegyasszony, aki így éli ki magát? Aranyokon ülő dáma? Ez utóbbi feltevése azért nem tűnt valószínűnek, mert akkor retiküljéből kifizette volna a pénzt a hiányzó hangszerekhez. A gondolat azonban foglalkoztatta, s minél jobban elmélyedt benne, annál inkább azt érezte, valami kísértet lehet.

Az úton rövidnadrágos fiúk futottak el mellette, aztán egy fahídhöz ért, amely alatt zavaros víz folydogált, kanyarogva a sűrű fűzfaerdőben. Valami patakocskának tűnt, meg is állt, nekitámaszkodott a korlátnak, s nézte a partján húzódó nádat meg a fűzfák hálószerű gyökereit, amelyek a föld felszínén is kúsztak egészen a partig, s ott tédret hajtvá, mint mikor parasztember a sámliról a lábát mossa a lavórban, eresztik le alsó tagjaikat a vízbe. Különös volt ez számára, s el is nézegette volna tovább, hacsak nem buggyan ott valami a vízben, aztán még egyszer. Nadrádjára fröccsent a piszkos víz. Mi ez? Két nagy kecskebéka ugrott a vízbe. Emlékezetében kutatva gyorsan be is jött: Rana esculenta. Fehér hanghólyag, hegyes orr, erős comb, rövid láb. Az egyetemen meg is kellett figyelni, hogy a nyelvük nem a torkukból nő ki, mint az állatoké, hanem szinte a szájpadrásukhoz van ragasztva, ezért tudják olyan messzire kinyújtani, amikor táplálék után kapnak. Az egyik varangy gyomrában, mert frissen hozta a szolgál, még meztelen csigát is találtak. Nem volt valami lenyűgöző látvány. Hát csak ennyit tudok ezekről a békákról? Nem többet, állapította meg.

Ment a zsilip felé. Amikor felért a zsilipkamrához, meglepődött. Szélesebbnek képzelte el a csatornát, s nagyobbnak ezt a kamrát. Ide még egy dereglye is nehezen fér be, hát még egy hajó. Balról, az erdő felől füstöt eregetett egy kémény, feltételezve, ott lehet a kendergyár. Elindult irányába. A náddal szegélyezett csatorna vize halványzöld volt, a vízen elvirágzóban levő növények. A part mellett hatalmas nyárfasor, közvetlenül a parton füzes. Eléggé mostohán bánt a természet ezzel a vidékkel. Mit keressen ő itt, legjobb volna visszafordulni, leülni a liget teraszán, meginni egy korsó sört vagy kiülni a cukrászda kerthelyiségébe. De amikor arra gondolt, holnap Székely igazgató úrnak be kell számolnia majd, mit látott, úgy döntött, továbbmegy. Pörkölt a nap, a víz tükrén vízipókok szaladgáltak, néha egy-egy madár röppent föl, vörösbegy. Fürdőzőket is látott, immitt-amott, ahol ritkább volt a nádas, pancsoltak a gyerekek, bádogdobozzal a hátukon. Parafából és tökből készült ilyen úszóalkalmatosságot látott már, de bádogdobozt nem. Minthogy idegen volt, és semmit sem tudott az itteni körülményekről, azt sem tudhatta, hogy a gyerekek az olajgyári telepen szerzik be ezeket a kimustrált kannákat, ha lyukas, becinezik, aztán spárgával vagy szíjjal kötik a derekukra, hogy ne merüljenek el a vízben.

A kendergyár bűze is idegen volt számára, a hosszú téglafalú áztatókról

is csak olvasott, látni sohasem látta. A cukorgyári kikötő most épült. Úgy ismerkedett mindennel, mint egy gyerek, arra döbbenve rá, mennyire idegen számára itt minden. Nem adott magának egy évnél többet, elmegy innen, ezt a vidéket nem neki találták ki.

Mit is gyűjtene itt? S egyáltalán minek cipeli ezt a messzelátót? De ismét csak a másnapi találkozás jutott eszébe. Csupán ezért vette elő a távcsövet. A nádasba szinte be sem lehetett látni. Ezért egy olyan részt keresett, ahonnan legalább a víz tükre megcsillan előtte. A vízirózsát kezdte nézni, a nagy levelek közül kiemelkedő fehér szirmú rózsán élesítette ki a képet. Milyen élénk sárga a porzója. S milyen diszkrétén, csak néhány centire dugja ki szirmait. Mi lehet az az apró madár, amely olyan fürgén szaladgál ezeken a lapát nagyságú leveleken? A begye mintha kék volna, a farka meg, akár a vörösbegyé. Hogy jobban lásson, zsebkendőjével megtörölte a szemét, de mire ismét fölemelte a távcsövet, a madár eltűnt. Kétszer is végigpásztázott azon a helyen, ahol a vízirózsa virágát látta, de a madár már nincs sehol.

A túlsó oldalról kocsizörej, aztán mintha egy vízipocok menekülne, a híráron már túlvergődve a rózsák közé, széttolva a leveleket, aztán – ez meg mi? Mintha egy valóságos szörny feje bújna elő a vízből, a kítátott hatalmas szájban eltűnik a pocok, a halóriás teste pedig a végtelen jelét rajzolva a levegőbe, eltűnik ismét a vízben, a farkával egy hatalmasat csapva a víz tükrére. Jakab lekapja a látcsövet a szeméről, és ha nem látná, miként vet hullámokat a víz, erősen himbálva a vízirózsát meg a békalencsét, el sem hinné, hogy ez valóság volt. Ekkora hal, csodálkozik. Hát ez lehetetlen! De hogy valóban nem a képzelete tréfálkozik vele, mint újonc katonaként a háborús álom tette vele, azt most a parthoz érő hullámok is megerősítik. Még a nádirigó is kinézett, mit történt, látja a madár ideges tekintetét. Hogy is hívtuk otthon ezt a madarat? Rohrspatznak. De a nagy hal érdeklí most Sauer Jakobot. Ezt a halat kell kifogni és preparálni. Titok tárult föl előtte, s gyors elhatározással teszi föl ennek megfejtésére jövetelének célját. Úgy érzi, gyors és sikeres munkát fog végezni.

(Folytatjuk)